

SCI-CONF.COM.UA

**INNOVATIONS
AND PROSPECTS
IN MODERN SCIENCE**

**PROCEEDINGS OF VI INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
JUNE 5-7, 2023**

**STOCKHOLM
2023**

INNOVATIONS AND PROSPECTS IN MODERN SCIENCE

Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference
Stockholm, Sweden
5-7 June 2023

Stockholm, Sweden

2023

ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ІЗ ТЕМИ «БІОРІЗНОМАНІТТЯ»

Горобець Анастасія Олександрівна

здобувачка магістерського рівня вищої освіти
спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Шелюк Юлія Святославівна

доктор біологічних наук, професор кафедри ботаніки
біоресурсів та збереження біорізноманіття
Житомирський державний університет
імені Івана Франка м. Житомир, Україна

Вступ. Процес навчання в школі спрямований на вирішення навчально виховних завдань, кожне з яких характеризується дидактичною завершеністю. Обов'язковим компонентом цього процесу є контроль знань, умінь та навичок, тобто перевірка його результативності.

Головна мета контролю як дидактичного засобу управління навчанням забезпечення його ефективності приведенням до системи знань, умінь, навичок учнів, самостійного застосування здобутих знань на практиці, стимулювання навчальної діяльності учнів, формування у них прагнення до самоосвіти.

На сьогодні проблема біорізноманіття планети є однією з найактуальніших, що обумовлює її важливість її вивчення в шкільному курсі «Біологія і екологія». Проблема збіднення та зникнення органічного видового різноманіття актуальна не лише в далеких тропіках, а й у нашій країні та нашому регіоні [5]. Унаслідок російської агресії рослинний і тваринний світ зазнає величезних втрат.

Мета роботи – аналіз основних форм та методів контролю знань, умінь і навичок здобувачів освіти із теми «Біорізноманіття».

Матеріали й методи. Теоретичні – аналіз, системний інформаційно аналітичний метод (узагальнення теоретичних відомостей щодо форм і методів контролю знань, умінь та навичок здобувачів освіти); порівняння (для виявлення характерних рис основних інструментів контролю); узагальнення (із

метою з'ясування особливостей організації та проведення контролю з теми «Біорізноманіття»); систематизація (для виявлення прийомів організації оцінювання навчальних досягнень учнів.

Результати й обговорення. Впродовж вивчення теми Біорізноманіття у учнів формуються ключові компетентності, а саме екологічна, здоров'язбережувальна та соціально-громадянська компетентності. Контроль знань та досягнень учнів є невід'ємною складовою освітнього процесу. Від рівня засвоєння навчального матеріалу залежить формування ключових компетентностей, які, в свою чергу, сприяють розвитку відповідальних громадян України [3].

Контроль знань учнів складається з: перевірки – виявлення рівня знань, умінь та навичок; оцінки – вимірювання рівня знань та навичок; обліку - фіксування результатів у вигляді оцінок у класному журналі, щоденнику учня, відомостях. За допомогою контролю в процесі навчання розв'язують низку завдань: виявлення готовності учнів до сприйняття, усвідомлення і засвоєння нових знань; отримання інформації про характер самостійної роботи у процесі навчання; визначення ефективності організаційних форм, методів і засобів навчання; виявлення ступеня правильності, обсягу і глибини засвоєних учнями знань, умінь та навичок. Ці та інші завдання визначають зміст контролю, який змінюється із зміною дидактичних завдань.

Контроль виконує такі функції:

а) освітню (навчальну), яка є корисною для всього класу. Слухаючи змістовну відповідь товариша, учні зв'язують з нею свої знання, ставлять запитання, доповнюють її, що сприяє повторенню та систематизації їхніх знань, здобувачі освіти слухають доповнення вчителем неповних відповідей; учень, який відповідає перед класом, повторює вивчений матеріал, виконує практичні завдання, закріплюючи знання, вміння і навички, краще усвідомлює навчальний матеріал;

б) виховну, оскільки очікування перевірки спонукає до систематичної

підготовки учня до уроків. Перевірка й оцінювання знань допомагають учневі самому оцінити свої знання і здібності;

в) розвиваючу – у процесі навчання в учнів розвивається логічне мислення, мовлення, пам'ять, увага, уява;

г) діагностичну – контроль забезпечує виявлення успіхів і недоліків, встановлення причин і шляхів їх усунення, окреслення заходів, спрямованих на поліпшення успішності;

г) стимулюючу – схвалення успіхів учня сприяє розвитку в нього спонукальних мотивів до навчання;

д) оцінювальну – об'єктивна оцінка знань, умінь і навичок учнів сприяє кращому навчанню;

є) управлінську – на основі контролю визначається стан успішності учнів, що дає змогу запобігти неуспішності або подолати її [4].

Під час проведення контролю знань, умінь і навичок учнів з теми «Біорізноманіття» педагоги використовують поточний, періодичний та підсумковий види контролю.

До форм контролю, які вчитель може використовувати при узагальненні з даної теми належать усний, письмовий та тестовий контроль із застосуванням диференційованих завдань різного рівня складності, практичні роботи.

Ефективність контролю залежить від часу проведення контрольних занять, їх частоти й послідовності; характеру й форм самостійної роботи учнів (індивідуальна, групова, фронтальна); використання дидактичних і технічних засобів навчання; поєднання методів контролю і самоконтролю (усна, письмова, графічна, практична, тестова, програмована перевірка); фіксування й оформлення даних контролю процесу навчання. Ефективність контролю забезпечується дотриманням таких вимог: а) індивідуальний характер контролю успішності, а також передбачає виявлення знань кожного здобувача освіти, його успіхів чи невдач; б) систематичність контролю: привчання учнів систематично виконувати уроки; систематичне опитування за допомогою самостійних міні-завдань; особлива увага слабшим учням, спонукання їх до пізнавальної

діяльності на всіх етапах уроку.

Відсутність системи в опитуванні учнів призводить до того, що вони вчать матеріал тільки тоді, коли відчувають, що їх можуть викликати, намагаються визначити наперед, коли і з якого предмета будуть опитувати.

Щоб запобігти цьому, учитель повинен добре продумати систему опитування, яка має передбачати:

а) достатню кількість даних для оцінки: під час оцінювання враховуються насамперед відповіді учня на поставлені запитання, а також його доповнення відповідей інших учнів на цьому й попередніх уроках;

б) дотримання об'єктивності під час оцінювання знань: оцінку виставляють тільки за знання учня, а не за те, що він «забув щоденник» чи «крутився на уроці»; на оцінку не повинні впливати суб'єктивні чинники, особисті мотиви, ставлення педагога до здобувача освіти; кожну виставлену оцінку вчитель обґрунтовує, щоб запобігти невдоволенню учнів, схильних до переоцінки своїх знань;

в) єдність вимог до оцінювання знань учнів: дотримання єдиних розумних норм оцінок із кожної навчальної дисципліни, подолання крайнощів в оцінюванні - надмірної вимогливості або поблажливості;

г) оптимізація контролю успішності учнів: методика контролю має потребувати мінімальних зусиль і часу педагогів та здобувачів освіти для отримання обов'язкових відомостей, запобігати переобтяженню їх виконанням зайвих завдань;

г) гласність контролю: повідомлення учневі результатів перевірки рівня його знань, обґрунтування виставленої оцінки, позитивного і недоліків у його відповіді;

д) всебічність контролю: перевірка та оцінювання теоретичних знань, умінь і навичок, застосування їх на практиці;

е) тематична спрямованість контролю: здійснюючи опитування, даючи контрольні роботи, вчитель повинен визначити, який саме розділ програми, тема, вид знань, умінь та навичок оцінюються;

є) дотримання етичних норм: віра педагога в можливість учнів навчатися (вміння переконати їх у тому, що вони здатні навчатися); розповідь про можливі труднощі перед вивченням матеріалу, висловлення сподівання, що вони будуть подолані; оптимістичне ставлення до навчальних успіхів і невдач; педагогічний такт (доброзичливість і делікатність у ставленні до здобувачів освіти); відчуття міри в заохоченні й покаранні; вміння визнати свої помилки.

Особливе місце займає формувальне оцінювання – оцінювання під час навчання і “для навчання” – тому що, на відміну від підсумкового, має на меті формування (або форматування) навчального процесу з урахуванням навчальних потреб кожного учня задля ефективнішого формування необхідних знань, умінь та ставлень. Формувальне оцінювання є ефективною стратегією підвищення рівня навчальних досягнень учнів. Таке оцінювання застосовується у випадку, коли здобувачі освіти є активними учасниками навчального процесу, а не пасивними отримувачами знань і оцінок. Вчитель повинен поставити конкретні цілі для учням на період навчання, забезпечувати конструктивний зв'язок і коригувати навчальний процес.

Висновки. Вивчення та збереження біорізноманіття є важливим завданням не тільки для біології та екології, але й для бізнесу, технологій та інших сфер людської діяльності сьогодні і в найближчому майбутньому. Для контролю знань, умінь та навичок здобувачів освіти із теми «Біорізноманіття» використовують такі форми контролю: усний, письмовий, тестовий контроль із застосуванням диференційованих завдань різного рівня складності (репродуктивні, продуктивні, творчі); практичні роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України / упоряд. О. М. Топузов, Т. М. Засекіна, Н. Ю. Матяш. Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с.

2. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл., доп. Київ: Академвидав, 2007. 616 с.

3. Грицай Н. Б. Методика навчання біології : навчальний посібник : Рівне: ТЗОВ «Дока центр», 2016. 272 с.
4. Грицай Н. Б. Методика навчання біології : навчальний посібник. Львів: «Новий Світ-2000», 2019. 312 с.
5. Грицай Н. Б. Методика навчання біології : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, Львів: «Новий Світ-2000», 2020. 272 с.